

ХАРТЫЯ ЗЯМЛІ

ПРЭАМБУЛА

Мы знаходзімся на крытычным этапе ў гісторыі Зямлі, калі чалавецтва павінна абраць сваю будучыню. Так як свет становіцца ўсё больш і больш узаемазалежным і далікатным, будучыня абяцае адначасова і вялікую небяспеку, і вялікія перспектывы. Каб рухацца наперад, мы павінны ўсвядоміць, што пры ўсёй пышнасці разнастайнасці культур і спосабе жыцця мы - адзіная чалавечая сям'я і супольнасць адзінай Зямлі з агульным лёсам. Мы павінны аб'яднацца, каб стварыць устойлівую глабальную супольнасць, заснаваную на павазе да прыроды, усеагульных праў чалавека, эканамічнай справядлівасці і культуры свету. У гэтым імкненні асабліва важна тое, што мы, людзі Зямлі, абвешчаем нашу адказнасць адзін перад адным, перад вялікай супольнасцю жывога, і перад будучымі пакаленнямі.

Зямля, наш дом

Чалавецтва з'яўляецца часткай шырокага эвалюцыяніруючага сусвету. Зямля, наш дом, жывая і нясе на сабе унікальную супольнасць жыцця. Сілы прыроды робяць існаванне рызыкаўным і ненадзейным, аднак Зямля забяспечвае натуральныя ўмовы, неабходныя для эвалюцыі жыцця. Устойлівасць жывой супольнасці і дабрабыт чалавецтва залежаць ад захавання здаровай біясферы з усімі яе экасістэмамі, багатай разнастайнасцю раслін і жывёл, урадлівай глебай, чыстай вадой і чыстым паветрам. Глабальнае навакольнае асяроддзе з яе абмежаванымі рэсурсамі з'яўляецца агульным клопатам усіх людзей. Ахова жыццяздольнасці, разнастайнасці і прыгажосці Зямлі з'яўляюцца святым доўгам.

Глабальная сітуацыя

Дамінуючыя мадэлі вытворчасці і спажывання выклікаюць спусташэнне навакольнага асяроддзя, высільванне рэсурсаў і масавае выміранне відаў. Супольнасці руйнуюцца. Прыбытак ад развіцця размяркоўваецца несправядліва, і разрыў паміж беднымі і багатымі расце. Несправядлівасць, галеча, невуцтва і ўзброеныя канфлікты шырока распаўсюджаны і прычыняюць шмат пакут. Беспрэцэдэнтны рост насельніцтва выклікаў перагрузку сацыяльных і экалагічных сістэм. Асновы глабальнай бяспекі пад пагрозай. Гэтыя тэндэнцыі небяспечныя - але не немінучыя.

Выклікі будучыні

У нас ёсць выбар: сфармаваць глабальнае партнёрства, каб клапаціцца аб Зямлі і сябар аб сябру, або падвергнуцца рызыцы самаразбурэння і разбурэння разнастайнасці жыцця. Неабходныя фундаментальныя змены ў нашай сістэме каштоўнасцяў, інстытутах і выяве жыцця. Мы павінны ўсвядоміць, што пры ўмове задавальнення асноўных запатрабаванняў, чалавечае развіццё першым чынам разумее існаваць даўжэй, а не мець больш. Мы валодаем ведамі і тэхналогіямі, дастатковымі для забеспячэння запатрабаванняў усіх людзей і памяншэнні нашага

ўздзеяння на навакольнае асяроддзе. Глобальнаму грамадзянскаму грамадству вельмі неабходна стварыць новыя магчымасці для пабудовы дэмакратычнага і гуманнага свету. Нашы экалагічныя, эканамічныя, палітычныя, сацыяльныя, і духоўныя праблемы ўзаемазлучаныя, і разам мы зможам вырацаваць комплексныя рашэнні.

Усеагульная адказнасць

Для рэалізацыі гэтых імкненняў мы павінны прыняць рашэнне жыць з пачуццём усеагульнай адказнасці, атаясамляючы сябе як са ўсёй сусветнай супольнасцю, так і са сваімі мясцовымі суполкамі. Мы з'яўляемся адначасова грамадзянамі розных нацый і адзінага свету, у якім лакальнае і глабальнае ўзаемазлучаны. Кожны падзяляе адказнасць за цяперашні і будучы дабрабыт чалавечага роду і больш шырокага свету жывога. Дух чалавечай салідарнасці і сваяцтва са ўсім жывым умацоўваецца, калі мы жывем з глыбокай павагай да цуду быцця, падзякай да дарунка жыцця і сціпласцю, адпаведнай месцу чалавека ў прыродзе.

Нам вельмі неабходна такое бачанне асноўных каштоўнасцяў, якое забяспечыць этычную базу для сусветнай супольнасці, якая фарміруецца. Таму, аб'яднаныя надзеяй, мы сцвярджаем наступныя ўзаемазлучаныя прынцыпы ўстойлівай выявы жыцця ў якасці агульных стандартаў, якімі павінны кіравацца і ацэньвацца паводзіны ўсіх індывідаў, арганізацый, дзелавых кругоў, урадаў і транснацыянальных інстытутаў.

ПРЫНЦЫПЫ

1. ПАВАЖАЦЬ І КЛАПАЦІЦА ПРА СУПОЛЬНАСЦЬ ЖЫВОГА

1. Пávaжaцъ Зямлю і жыццё ва ўсёй яе шматграннасці

- а. Прызнаць, што ўсё існае ўзаемазвязана і кожная форма жыцця каштоўная незалежна ад яе значнасці для людзей.
- б. Сцвярджаць веру ў неад'емную годнасць кожнай асобы і інтэлектуальны, мастацкі, этычны і духоўны патэнцыял чалавецтва.

2. Клапаціцца пра супольнасць жывога з разуменнем, спачуваннем і любоўю.

- а. Прызнаць, што разам з правам валодаць, кіраваць і выкарыстоўваць прыродныя рэсурсы з'яўляецца абавязак прадухіляць нанясенне шкоды навакольнаму асяроддзю і абараняць правы людзей.
- б. Сцвярджаць, што з ростам волі, ведаў і магчымасцей узрастае адказнасць за садзейнічанне ўсеагульнаму дабрабыту.

3. Будаваць дэмакратычныя суполкі, якія бы былі справядлівыя, сацыяльна інтэграваныя, устойлівыя і мірныя.

- a. Забяспечыць, каб суполкі на ўсіх узроўнях гарантавалі правы чалавека і асноўныя свабоды і давалі кожнаму магчымасць цалкам рэалізаваць свой патэнцыял.
- б. Садзейнічаць сацыяльнай і эканамічнай справядлівасці, якая дае ўсім магчымасць дасягнуць надзейных і значных сродкаў да існавання, выконваючы экалагічную адказнасць.

4. Захаваць шчодрасць і прыгажосць Зямлі для цяперашняга і будучых пакаленняў.

- a. Прызнаць, што воля дзеянняў кожнага пакалення вызначаецца запатрабаваннямі будучых пакаленняў.
- б. Перадаць будучым пакаленням каштоўнасці, традыцыі і інстытуты, якія падтрымліваюць у доўгатэрміновай перспектыве росквіт чалавечых і экалагічных супольнасцяў Зямлі.

Для ажыццяўлення гэтых чатырох асноўных абавязальніцтваў неабходна:

II. ЭКАЛАГІЧНАЯ ЦЭЛАСНАСЦЬ

5. Ахоўваць і аднаўляць цэласнасць экалагічных сістэм Зямлі, надаючы адмысловую ўвагу біялагічнай разнастайнасці і прыродным працэсам, якія забяспечваюць устойлівасць жыцця.

- a. Засвоіць на ўсіх узроўнях планы і нормы ўстойлівага развіцця, паводле якіх захаванне і аднаўленне навакольнага асяроддзя інтэгруецца ва ўсе ініцыятывы па развіцці.
- б. Для аховы сістэм жыццезабеспячэння Зямлі, падтрымання біязнастайнасці і захавання нашай прыроднай спадчыны ствараць і ахоўваць жыццяздольныя прыродныя і біясферныя запаведнікі, уключаючы некранутыя землі і акваторыі.
- с. Садзейнічаць аднаўленню падвергнутых рызыцы выглядаў і экасістэм.
- d. Кантраляваць і вынішчаць чужародныя або генетычна мадыфікаваныя арганізмы, шкодныя для натуральных відаў і навакольнага асяроддзя, а таксама прадухіляць інтрадукцыю падобных згубных арганізмаў.
- e. Кіраваць выкарыстаннем аднаўляемых рэсурсаў, такіх, як вада, глеба, лясныя прадукты, марскія насельнікі такім чынам, каб не былі перавышаны хуткасці іх рэгенерацыі і была забяспечаная ахова здароўя экасістэм.
- f. Кіраваць здабычай і выкарыстаннем неаднаўляемых рэсурсаў - карысных выкапняў і вадкага паліва - такім чынам, каб звесці да мінімуму іх высільванне і не прычыняць сур'ёзнай шкоды навакольнаму асяроддзю.

6. Практыкаваць прадухіленне шкоды для навакольнага асяроддзя ў якасці лепшага метаду экалагічнай абароны і выбіраць шлях абачлівасці ў выпадку абмежаванасці ведання або недастатковай інфармацыі.

- a. Прадпрымаць меры для прадухілення сур'ёзнай або незваротнай шкоды навакольнаму асяроддзю, нават калі навука пакуль не размяшчае поўнымі і канчатковымі дадзенымі.

в. Ускласці цяжар прад'яўлення доказаў на тых, хто сцвярджае, што прапануемая дзейнасць не прычыніць сур'ёзнай шкоды, і прызнаць ініцыятыўнай старану адказнай за нанясенне шкоды навакольнаму асяроддзю.

с. Забяспечыць, каб пры прыняцці рашэнняў улічваліся кумулятыўныя, доўгатэрміновыя, апасродкаваныя, падаленыя і глабальныя наступствы чалавечай дзейнасці.

д. Прадухіліць забруджванне любой часткі навакольнага асяроддзя і не дапушчаць назапашвання радыёактыўных, таксічных або іншых шкодных рэчаў.

е. Пазбягаць ваенных дзеянняў, якія наносзяць шкоду навакольнаму асяроддзю.

7. Засвойць такія структуры вытворчасці, спажывання і ўзнаўлення, якія гарантуюць захаванне рэгенератыўных магчымасцяў Зямлі, прытрымліванне правоў чалавека і дабрабыт грамадства.

а. Давесці да мінімума, перапрацоўваць і паўторна выкарыстоўваць матэрыялы, скарыстаныя ў сістэмах вытворчасці і спажывання, і забяспечваць, каб пакінутыя адыходы маглі засвойвацца экасістэмамі.

б. Эканомна і эфектыўна выкарыстоўваць электраэнергію, усё больш павялічваючы спажыванне крыніц аднаўляльнай энергіі, як сонечная і ветраная.

с. Спрыяць развіццю, укараненню і справядлівай перадачы экалагічна прымальных тэхналогій.

д. Інтэрналізаваць поўны экалагічны і сацыяльны кошт тавараў і паслуг у продажных коштах і ствараць магчымасць спажыўцу ідэнтыфікаваць прадукты, адпаведныя вышэйшым сацыяльным і экалагічным стандартам.

е. Гарантаваць усеагульны доступ да аховы здароўя, які забяспечвае рэпрадуктыўнае здароўе і рэгуляванае ўзнаўленне.

ф. Засвойць вобраз жыцця, які надае адмысловае значэнне якасці жыцця і матэрыяльнаму дастатку ў маючым межы свеце.

8. Развіваць вывучэнне экалагічнай устойлівасці і спрыяць адкрытаму абмену і шырокаму ўжыванню набытых ведаў.

а. Падтрымліваць міжнароднае навуковае і тэхнічнае супрацоўніцтва ў сферы ўстойлівасці, надаючы адмысловае значэнне патрэбам краін, якія развіваюцца.

д. Прызнаваць і засцерагаць традыцыйныя веды і духоўную мудрасць ва ўсіх культурах, уносячых укладанне ў ахову навакольнага асяроддзя і дабрабыт чалавецтва.

с. Забяспечыць, каб жыццёва важная для здароўя чалавека і аховы навакольнага асяроддзя інфармацыя, уключаючы генетычныя пытанні, стала ўсеагульным набыткам.

III. САЦЫЯЛЬНАЯ Й ЭКАНАМІЧНАЯ СПРАВЯДЛІВАСЦЬ

9. Выкараняць галечу, разглядаючы гэты прынцып як этычны, сацыяльны й экалагічны імператыў.

- a. Гарантаваць права на пітную ваду, чыстае паветра, харчовую бяспеку, незабруджаную глебу, прытулак і бяспечныя санітарныя ўмовы шляхам размеркавання неабходных нацыянальных і міжнародных рэсурсаў.
- b. Забяспечваць кожнаму чалавеку доступ да адукацыі й рэсурсаў, патрэбных для гарантавання ўстойлівых сродкаў для існавання, стварыць сеткі сацыяльнага страхавання й бяспекі для тых, хто ня здольны ўтрымліваць сябе.
- c. Прызнаваць адрынутых, абараняць абражаных, падтрымліваць тых, хто пакутуе, ствараць умовы для развіцця іхных здольнасцяў і здзяйснення іхных памкненняў.

10. Гарантаваць, каб эканамічная дзейнасць інстытуцыяў усіх узроўняў спрыяла развіццю чалавека трывалым і справядлівым чынам.

- a. Падтрымліваць справядлівае размеркаванне багаццяў у межах нацыяў і паміж народамі.
- b. Узмацняць інтэлектуальныя, фінансавыя, тэхнічныя і сацыяльныя рэсурсы тых краінаў, што развіваюцца, і вызваліць іх ад выплаты міждзяржаўных пазыкаў.
- c. Гарантаваць, каб гандаль падтрымліваў устойлівае выкарыстанне рэсурсаў, ахову навакольнага асяроддзя і прагрэсіўныя працоўныя стандарты.
- d. Патрабаваць ад транснацыянальных карпарацыяў і міжнародных фінансавых арганізацыяў празрыстай дзейнасці і адказнасці дзеля ўсеагульнага дабрабыту.

11. Умацоўваць гендэрную роўнасць і справядлівасць як перадумову трывалага развіцця і забяспечваць доступ да адукацыі, аховы здароўя і эканамічных магчымасцяў ва ўсім свеце.

- a. Абараняць правы жанчын і дзяўчат і спыніць усялякі гвалт над імі.
- b. Спрыяць актыўнаму ўдзелу жанчын ува ўсіх сферах эканамічнага, палітычнага, грамадзянскага, сацыяльнага і культурнага жыцця ў якасці паўнапраўных і раўнапраўных партнёраў, асобаў, што прымаюць рашэнні, лідэраў і бенефіцыярыяў.
- c. Умацоўваць інстытут сям'і, гарантаваць бяспеку ўсіх яе чальцоў і выхаванне дзяцей у атмасферы любові.

12. Абараняць права ўсіх людзей, без дыскрымінацыі, на прыроднае й сацыяльнае наваколле, якое падтрымлівае чалавечую годнасць і фізічнае і духоўнае здароўе; пры гэтым надаваць асабліваю ўвагу правам карэннага насельніцтва й меншасцяў.

- a. Выкараняць дыскрымінацыю ўва ўсіх яе праявах, у тым ліку дыскрымінацыю па колеры скуры, сэксуальнай арыентацыі, расавай,

рэлігійнай, полавай, моўнай, нацыянальнай, этнічнай ці сацыяльнай прыкмеце.

b. Падтрымліваць права карэннага насельніцтва на ўласныя духоўнасць, веды, землі, рэсурсы і традыцыйна ўстойлівыя мадэлі жыццядзейнасці.

c. Паважаць і падтрымліваць моладзь, даючы ёй магчымасць выканаць сваю неабходную ролю ў стварэнні трывалага грамадства.

d. Ахоўваць і рэстаўраваць выбітныя месцы культурнага і духоўнага значэння.

IV. ДЭМАКРАТЫЯ, АДМОВА АД ГВАЛТОЎНЫХ МЕТАДАЎ, ЗГОДА

13. Узмацняць дэмакратычныя інстытуцыі на ўсіх узроўнях і забяспечваць празрыстасць і падсправаздачнасць улады, удзел у прыняцці рашэнняў і доступ да правасуддзя.

a. Забяспечваць права кожнага чалавека на атрыманне яснай і своєчасовай інфармацыі па пытаннях экалогіі і ўсіх планах і дзеяннях, якія могуць закрануць яго ці ў якіх ён можа быць зацікаўлены.

b. Падтрымліваць мясцовую, рэгіянальную і сусветную грамадзянскую супольнасць і спрыяць мэтанакіраванаму ўдзелу ўсіх зацікаўленых асобаў і арганізацыяў у прыняцці рашэнняў.

c. Ахоўваць правы на свабоду меркавання, самавыяўлення, сходаў, асацыяцыяў і разыходжанне ў поглядах.

d. Усталяваць эфектыўны й дзейны доступ да адміністрацыйных і незалежных судовых працэдураў, а таксама да сродкаў кампенсацыі за нанясенне шкоды навакольнаму асяроддзю і пагрозу такой шкоды.

e. Выкараняць карупцыю ўва ўсіх грамадскіх і прыватных установах.

f. Узмацняць мясцовыя супольнасці, даючы ім магчымасць ахоўваць навакольнае асяроддзе; прызначаць абавязкі па ахове экалогіі тым органам улады, якія найлепшым чынам гэтыя абавязкі здольныя выканаць.

14. Інтэграваць у фармальную адукацыю і бесперапыннае навучанне веды, каштоўнасці і досвед, неабходныя для ўстойлівага ладу жыцця.

a. Забяспечваць усіх людзей, асабліва дзяцей і моладзь, адукацыйнымі магчымасцямі, якія дазваляць ім рабіць актыўны ўнёсак у трывалае развіццё.

b. Спрыяць пашырэнню мастацтва, гуманітарных і прыродазнаўчых навук у адукацыі ў галіне ўстойлівасці.

c. Пашыраць ролю сродкаў масавай інфармацыі ў павелічэнні інфармаванасці насельніцтва аб экалагічных і сацыяльных зменах.

d. Прызнаваць значнасць маральнай і духоўнай адукацыі для ўстойлівага ладу жыцця.

15. Ставіцца з павагай і спагадай да ўсяго жывога.

a. Не дапускаць жорсткага абыходжання з жывёламі, якія ўтрымліваюцца чалавекам, і абараняць іх ад пакутаў.

в. Абараняць дзікіх жывёлаў ад такіх сродкаў і метадаў палявання на іх, якія выклікаюць моцныя, працяглыя пакуты, а таксама пакуты, якіх можна было б пазбегнуць.

с. Спыніць ці пазбягаць у максімальна магчымай ступені злоў і знішчэнне тых відаў, якія не з'яўляюцца мэтай паляўнічай дзейнасці.

16. Фармаваць цывілізацыю талерантнасці, негвалтоўнасці і згоды.

а. Спрыяць узаемапаразуменню, салідарнасці і супрацы паміж усімі нацыямі й народамі.

б. Выкарыстоўваць усебаковыя шляхі папярэджання гвалтоўных канфліктаў і супрацоўнічаць пры наяўнасці экалагічных і іншых супярэчнасцяў.

с. Дэмілітарызаваць сістэмы нацыянальнай бяспекі да ўзроўню адно абароны, выключаючы магчымасць нападу, і перанакіраваць вайсковыя рэсурсы на мірныя мэты, такія як экалагічная рэабілітацыя.

д. Ліквідаваць ядзерную, біялагічную, хімічную зброю і любую іншую зброю масавага знішчэння.

е. Гарантаваць выкарыстанне арбітальнай і касмічнай прасторы ў мэтах міру і аховы наваколля.

ф. Усведамляць, што свет ёсць суцэльнасцю, створанай слухным стаўленнем да сябе, іншых людзей, іншых культураў, іншага жыцця, Зямлі і да ўсяго велізарнага адзінства, часткай якога мы з'яўляемся.

ШЛЯХ НАПЕРАД

Як ніколі раней у гісторыі, агульны лёс заклікае нас шукаць новы пачатак. Такое аднаўленне абяцаюць нам прынцыпы Хартыі Зямлі. Для дасягнення гэтай перспектывы мы павінны ўзяць на сябе абавязацельства прыняць і падтрымліваць каштоўнасці й ідэалы Хартыі.

Гэта патрабуе зменаў як рацыянальных, так і пачуццёвых. Гэта патрабуе пераасэнсавання глабальных узаемазалежнасці і адказнасці. Мы маем творча развіваць і выкарыстоўваць светапоглядную канцэпцыю ўстойлівага ладу жыцця на лакальным, нацыянальным, рэгіянальным і глабальным узроўнях. Наша культурная разнастайнасць ёсць каштоўнай спадчынай, таму розныя культуры знойдуць свае, непаўторныя, шляхі рэалізацыі дадзенай канцэпцыі. Мы мусім паглыбіць і пашырыць глабальны дыялог, вынікам якога стала Хартыя Зямлі, бо можам шмат чаму навучыцца ў агульным пошуку праўды й мудрасці.

У жыцці часта ўзнікаюць супярэчнасці паміж найважнейшымі каштоўнасцямі. Гэта вядзе да праблемаў выбара. Але мы павінны знайсці шляхі гарманізацыі разнастайнасці і еднасці, карыстання з свабоды і агульнага дабрабыту, кароткатэрміновых задачаў і доўгатэрміновых мэтаў. Кожная асоба, сям'я, арганізацыя ды грамада граюць сваю важную ролю ў жыцці. Мастацтва, навукі, рэлігіі, навучальныя ўстановы, сродкі масавай інфармацыі, бізнэс-колы, няўрадавыя ўстановы й урады □ усе яны пакліканыя дзеля стваральнага кіраўніцтва. Супраца ўраду, грамадзянскай супольнасці і прадпрымальніцтва неабходная для эфектыўнага кіравання.

Каб пабудаваць устойлівае глабальнае грамадства, нацыі ўсяго свету мусяць пацвердзіць свае абавязальствы перад Арганізацыяй Аб'яднаных Нацыяў, выканаць свае абавязкі паводле існых міжнародных пагадненняў і падтрымаць рэалізацыю прынцыпаў Хартыі Зямлі, абапіраючыся на неабходныя міжнародныя прававыя механізмы ў сферы навакольнага асяроддзя й развіцця. Няхай наш час запомніцца, як час абуджэння павагі да жыцця, цвёрдай рашучасці ў дасягненні ўстойлівасці, паскарэння барацьбы за справядлівасць і згоду ўва ўсім свеце, як час радаснага святкавання жыцця.

ПАХОДЖАННЕ ХАРТЫІ ЗЯМЛІ

Хартыя Зямлі была створаная незалежнай Камісіяй Хартыі Зямлі, скліканай пасля Саміту Зямлі ў 1992 годзе з мэтай выпрацоўкі сусветнага пагаднення аб каштоўнасцях і прынцыпах дзеля ўстойлівай будучыні. Дакумент ствараўся на працягу дзесяці гадоў шляхам шырокага абмеркавання на міжнародным узроўні, у якім прыняло ўдзел больш за пяць тысяч чаалавек. Хартыя была афіцыйна падпісана тысячамі арганізацыяў, у тым ліку UNESCO і МСАП (Міжнародным саюзам аховы прыроды). Дадатковую інфармацыю можна атрымаць на сайце www.EarthCharter.org.